

Stručni rad

PROMICANJE VJEŠTINE PRIPOVIJEDANJA U PRODUŽENOM BORAVKU

Katja Šuštar, univ. dipl. slov.
Osnovna škola Ferda Vesela, Šentvid pri Stični, Slovenija

Sažetak

Pripovijedanje se smatra kreativnom govornom vještinom koja se oblikuje i razvija kroz sustavno planirane i ciljane aktivnosti, počevši od najranijeg djetinjstva. U radu se raspravlja o ključnom utjecaju zajedničkog čitanja u ranom djetinjstvu na razvoj pripovjednih i pismenih vještina, pri čemu se dodatno razmatraju pozitivni učinci pripovijedanja vlastitih priča na cjelokupan razvoj djeteta te se opisuju obilježja dječjeg pripovijedanja u različitim dobnim skupinama. U drugom dijelu rada ističe se važnost poticanja pripovjedačkih aktivnosti u školi, uz prikaz planiranja, pripreme i provedbe kreativnog pripovijedanja, kao i odabrani primjeri didaktičkih poticaja korištenih u produženom boravku.

Ključne riječi: osnovna škola, didaktički poticaji, pripovjedačke aktivnosti, govorno stvaralaštvo

1. UVOD

Komunikacijske vještine ubrajaju se među temeljne cjeloživotne kompetencije koje su preduvjet uspješne i učinkovite socijalne interakcije. U te se vještine ubrajaju slušanje, govor, čitanje i pisanje – aktivnosti koje su tijekom cijelog života usko povezane, počevši od prvih pokušaja djeteta da komunicira pa sve do svjesnog razvoja i poboljšanja funkcionalne pismenosti u odrasloj dobi.

Pripovijedanje, kao jedna od govornih aktivnosti, predstavlja svakodnevnu ljudsku potrebu i sastavni je dio komunikacije. Pripovijedajući stvarne ili izmišljene događaje, djeca i odrasli drugima prenose svoj doživljaj svijeta te izražavaju svoje misli, osjećaje, iskustva, planove i stavove. [2, 4]

2. OD ZAJEDNIČKOG ČITANJA DO USPJEŠNOG PRIPOVIJEDANJA

Sposobnost djeteta za pripovijedanje razvija se postupno, u interakciji s roditeljima, odgojiteljima, učiteljima i vršnjacima, ponajprije slušanjem i stvaranjem različitih tekstova. Ivo Škarić ističe da je ovladavanje pripovijedanjem proces koji zahtijeva učenje i ustrajnost – dobar pripovjedač mora raspolagati određenim znanjima, tehnikama i strategijama koje je potrebno usvojiti još u djetinjstvu. [2]

S obzirom na razvojnu dob, djetetove se pripovjedačke sposobnosti mogu sustavno poticati i postupno nadograđivati kroz ciljane aktivnosti. [1] Odrasli mogu poticati dijete na pripovijedanje tijekom svakodnevnih aktivnosti, pri čemu je zajedničko čitanje u ranom djetinjstvu od osobite važnosti. Djeca čiji roditelji redovito i naglas čitaju kvalitetan, dobno primjeren i raznolik čitalački materijal, u usporedbi s vršnjacima koji takvo iskustvo nemaju u kućnom okruženju, pokazuju bolje razumijevanje pročitane teksta, bogatiji vokabular te oblikuju sadržajno bogatije, bolje strukturirane, gramatički složenije i smislenije priče. U svojim pripovijedanjima djeca češće opisuju i vrednuju emocije, misli, postupke i uvjerenja glavnih likova, kao i uzroke i posljedice različitih događaja. Također uvjerljivo izražavaju svoju kreativnost, maštu, empatiju i socijalno razumijevanje, brže usvajaju vještinu čitanja te se češće ubrajaju među uspješnije učenike. [3, 4]

Istraživanja naglašavaju kompenzacijsku ulogu zajedničkog čitanja za djecu iz socijalno i ekonomski nepovoljnih obiteljskih sredina, ukazujući da roditelji s nižim socioekonomskim statusom mogu ranim i učestalim zajedničkim čitanjem značajno doprinijeti razvoju govora, pismenosti i školskom uspjehu svoje djece. [4]

2.1 Pozitivni učinci pričanja vlastitih priča

Stvarne i izmišljene priče koje djeca zamišljaju, osmišljavaju i pripovijedaju doprinose razvoju njihovog znanja, iskustva i sposobnosti te pozitivno utječu na: Razvoj govora: pripovijedanje potiče dijete na pronalaženje novih načina izražavanja, širenje vokabulara, usvajanje gramatičkih pravila te osposobljavanje za stvaranje sveobuhvatnih, sadržajno bogatih i logički povezanih priča. Razvoj mašte i kreativnosti: kreativno razmišljanje pomaže u oblikovanju zanimljive radnje, definiraju se glavni likovi i njihove karakteristike te se osmišljavaju različite mogućnosti tijeka priče. Radi se o pronalaženju i povezivanju novih ideja i rješenja. Razvoj komunikacijskih vještina i organizacije mišljenja: pripovijedanje mora biti logički povezano, smisleno i razumljivo slušatelju, pritom održavajući njegov interes i pažnju.

Učenje novih sadržaja i stjecanje znanja: djeca pripovijedaju tematski različite priče,

oslanjajući se na prethodno stečena znanja i iskustva, čime učvršćuju postojeća znanja i istovremeno stječu nova. [4]

2.2 Karakteristike dječjeg pripovijedanja prema dobi

Do treće godine života pripovijedanje je usmjereno na djetetovu neposrednu okolinu, svakodnevna iskustva i rutine, kao i na jednostavno opisivanje predmeta i osoba.

Priče male djece još se ne temelje na mentalnim predodžbama, zbog čega nisu dobro strukturirane, ne sadrže crvenu nit, zaplet ni zaključak. [3, 4]

U ranom djetinjstvu (između 3. i 6. godine) djeca shvaćaju da pripovjedač nije dio priče, već je samo prenosi; tijekom pripovijedanja distanciraju se od neposrednog okruženja i vlastitih iskustava. Svjesni su da mogu kontrolirati tijek događaja i likove u priči te vrednovati ponašanje i postupke glavnih junaka. Svjesni su temeljnih obilježja priče. [1, 5]

U srednjem djetinjstvu, počevši od šeste godine, djeca samostalno pričaju različite vrste priča prema uputama ili postavljenim pitanjima, pritom ih oblikuju i na sadržajnoj i na strukturalnoj razini. Pripovijedaju priču u punom značenju te riječi, pri čemu razvijaju vlastiti narativni identitet i obrasce ponašanja, koje izražavaju kroz samu pripovjednu aktivnost. [1, 5]

Unutar svih dobnih skupina mogu postojati izražene individualne razlike među djecom u razini razvijenosti pripovjedačkih vještina. Te razlike proizlaze iz individualnih čimbenika (primjerice, bogatstvo djetetova rječnika, razina maštovitosti) i okolišnih utjecaja (poput učestalosti zajedničkog čitanja ili socioekonomskih obilježja obitelji). [3, 4]

2.3 Dječje pripovijedanje treba sustavno poticati

Suvremeno doba, koje stavlja uporabu vizualnih tehnologija i digitalnih medija u središte svih razina društvenog života, zahtijeva i aktivan odgovor na aktualne izazove unutar školskog sustava. U otkrivanju i poticanju dječjih kreativnih sposobnosti učitelji primjenjuju promišljeno odabrane didaktičke poticaje utemeljene na pripovijedanju i komunikacijskom modelu usvajanja jezika koji se ostvaruje kroz igru. Razvoj kreativnog pripovijedanja uspješno se potiče različitim vizualnim poticajima, osobito onima koji sadrže neobične i neočekivane elemente snažnog emocionalnog dojma te nadilaze puki slijed radnje. To uključuje slikovnice s različitim omjerom teksta i ilustracija, postavljanje otvorenih pitanja i onih koja zahtijevaju složene odgovore, doslovno ponavljanje ili parafraziranje dječjih izjava, ponavljanje uz nadopunjavanje te osiguravanje ugodne, slobodne i unutarnje motivirane igre djeteta. [1, 2]

Važno je da se dijete uključi u aktivnost pripovijedanja potaknuto vlastitom željom i interesom, pri čemu izražava svoje maštovite i kreativne sposobnosti verbalno – putem jezika – i neverbalno – govorom tijela. Svako pripovijedanje može obuhvaćati šest oblika izražavanja: govor, mimiku, gestu, scenografiju, kostimografiju, glazbu te međusobne odnose među likovima. U pripovijedanju koje se oslanja isključivo na verbalnu ekspresiju, naglasak je na mimici (izražajnosti lica), gestama (pokretima i držanju tijela), boji glasa, intenzitetu i ritmu govora. Pripovijedanje koje prelazi iz domene isključivo verbalnog izraza u područje teatralnosti – gdje se riječima pridružuju prostorni i vizualni elementi poput kostima, scenografije i rekvizita – dobiva

vizualnu dimenziju koja kreativno sudjeluje u oblikovanju pripovijesti, pridonosi njezinoj definiciji i omogućuje njezinu transformaciju. [2]

3. PRIPOVIJEDANJE U PRODUŽENOM BORAVKU

3.1 Pouzdano do cilja uz kvalitetnu pripremu

3.1.1 Iz teorije ...

Montserrat Sarto ističe da jedno jedino ponavljanje aktivnosti nije dovoljno za uspješno ovladavanje vještine pripovijedanja. Montserrat Sarto nadalje ističe da je prije započinjanja procesa poticanja pripovijedanja potrebno jasno definirati svrhu i ciljeve aktivnosti, odabrati prikladne didaktičke poticaje, pripremiti odgovarajuće materijale i alate te utvrditi učestalost njihove provedbe. Uoči samog pripovijedanja, preporučuje se priprema govornih organa vježbama za motoričke sposobnosti usana, jezika i mekog nepca, kao i tjelesno istezanje (ruku, nogu i stopala). Osim toga, važno je omogućiti djeci da se opuste kako bi prevladala eventualan strah od grupnog rada, izgradila međusobno povjerenje te razvila sigurnost u izražavanju neverbalnom komunikacijom. Preporučuje se da se takve vježbe provode redovito i sustavno, neovisno o tome je li dijete toga dana u ulozi pripovjedača. [2]

3.1.2 Praktično ...

Tijekom cijele školske godine kreativno se pripovijedanje sustavno provodilo u skupini produženog boravka koju su pohađala djeca drugog razreda, u dobi od sedam ili 8 godina.

U planiranju aktivnosti moja je glavna namjera bila potaknuti djecu da pripovijedanje prihvate kao kvalitetan oblik provođenja slobodnog vremena u produženom boravku – kao aktivnost koja im omogućuje ugodno, poticajno i kreativno zajedništvo s vršnjacima, a istovremeno pridonosi razvoju njihovih komunikacijskih vještina i socijalnih sposobnosti. Ključni cilj redovite provedbe aktivnosti bio je omogućiti djeci napredovanje u području kognitivnih, (meta) jezičnih i pragmatičnih govornih sposobnosti, u skladu s njihovim individualnim tempom i mogućnostima.

Tijekom provedbe aktivnosti sustavno sam pratila napredak učenika u procesu kreativnog pripovijedanja. Svi su učenici pokazali napredak od početnih kraćih i jednostavnijih priča do kreiranja raznolikih, strukturiranih, koherentnih i kohezivnih pripovijedanja. U skladu s danim uputama, učenici su sve više pridavali pažnju konvencionalnoj strukturi priče (uvod, središnji dio, zaključak odnosno početni zaplet, vrhunac, rasplet) te su je oblikovali na temelju ključnih sastavnica: tko, gdje, kada, što, zašto i s kojim ciljem. Učenici su događaje temeljili na uzročno-posljedičnim, vremenskim i relacijskim poveznicama, pri čemu su naglašavali i vrednovali misli i emocije likova te motive njihova djelovanja. Koristili su glagole u prošlom, sadašnjem i budućem vremenu, izravni govor, tipične početke i završetke priča te vremenske priloge i prijedložne izraze (npr. nekoć iza devet gora i devet rijeka; jučer, sljedećeg jutra, oko sedam sati), pri čemu su razumjeli da se izmišljeni i stvarnosni tekstovi razlikuju i u pripovjednom stilu. Učeničke su pripovijesti postupno postajale smislenije i kreativnije, čime su postajale i zanimljivije slušateljima. [1, 2, 3]

Također se moglo primijetiti da je stvaranje priče postupno nadilazilo puku verbalnu artikulaciju tekstualnih svjetova, odnosno pripovijedanje, te prelazilo u područje dramskog izraza, pretvarajući se u inscenaciju ili izvedbeni čin. Drugim riječima, s vremenom su učenici sve više usvajali i primjenjivali prozodijske elemente govora, osobito ritam, brzinu, stanke, glasnoću i intonaciju, te uključivali mimiku i geste.

Pripovijedanje su postupno nadograđivali dodavanjem komunikacijski učinkovitih elemenata kazališnog ili scenskog izraza, kao što su prostor, pokret i rekviziti. Takav je napredak bio omogućen okolnostima pripovijedanja koje su poticale njihovo aktivno sudjelovanje, samostalnost, inicijativnost, maštovitost i kreativnost, uz obilje pozitivne povratne informacije, pohvala i ohrabrenja u opuštenoj i poticajnoj grupnoj atmosferi.

Učenici su postupno u svoje pripovijesti uključivali sve više primjera, personifikacija, metafora, sinonima i drugih jezičnih dosjetki, poput neobičnih fraza i duhovitih imena. Poticala sam učenike na strpljiv i uljudan odnos između pripovjedača i slušatelja; sva su djeca napredovala u aktivnom i pažljivom slušanju.

Kreativno pripovijedanje obično se provodilo nakon relaksacijskih aktivnosti. U okviru tih aktivnosti učenici su bili dovoljno odmorni, opušteni i adekvatno pripremljeni za sljedeću aktivnost. Tijekom (sportskih) igara radili su odabrane vježbe za motoriku govornih organa, razgibavali tijelo i izvodili vježbe disanja.

3.2 *Ispričajmo priču!* Primjeri upita za pripovijedanje

Učenici su pripovijedali izmišljene (umjetničke) i stvarnosne (neumjetničke) tekstove uz pomno odabrane didaktičke poticaje koji su se temeljili na njihovom iskustvu, usmjerenosti na (su)radnju, (su)stvaranje i (su)odlučivanje, a istovremeno su uzimali u obzir njihove potrebe i spoznajnu sposobnost. [1, 2]

Aktivnost se provodila u učionici i na otvorenom, najčešće u skupinama, u parovima ili individualno. Prije nego što su započeli s pripovijedanjem, rekla sam djeci da će oblikovati umjetnički ili neumjetnički tekst.

Didaktički poticaji prikazani u nastavku, koje smo najčešće koristili u skupini, preuzeti su iz stručne literature [1, 2, 6] i djelomično prilagođeni specifičnostima grupe.

Kockice* za pripovijedanje priča

a) Kocke s različitim motivima promiješamo i posložimo u oblik piramide. Pomoću njih, djeca u grupi pripovijedaju priču; izmjenjuju se u smjeru kazaljke na satu, počinju s vidljivim motivima kocki s dna, zatim nastavljaju prema vrhu.

b) Dijete baca kockice i imenuje motive prikazane na njihovoj gornjoj strani. Kockice se slažu u niz, a zatim se prema njima pripovijeda priča. Naizmjenično mogu pripovijedati i dvoje djece sjedeći jedno nasuprot drugome; bacaju kockice i slažu ih u zajednički niz, pritom u priču uključujući motive prikazane na bočnim stranama kockica.

**Storyteller dice. Zebra A/S, Strandgade 71, DK-1401 Copenhagen K, Denmark.*

**Zgovorne kocke. Ljubljana: Založba Rokus Klett, 2019.*

Torbica puna priča

Torbicu napunite raznim predmetima, poput ogledala, krune, mašne, novčića, šibica, gumice, češera, školjke, gumba i sličnih sitnica. Odredite smjer igranja. Djeca koja sjede u krugu prvo posegnu u torbicu bez gledanja i izvuku neki nasumični predmet. Zatim zajedno pričaju priču bez prethodne pripreme, pa ona nastaje kroz improvizaciju.

Budući da su učenici nakon nekoliko ponovljenih pripovijedanja već upoznati s većinom predmeta u torbici, preporučuje se da ih se nekoliko puta zamijeni ili dodaju novi.

Lov na priču

Učenici su podijeljeni u grupe od tri ili četiri člana; svaka grupa, bilo u učionici, na otvorenom ili u šumi, pronalazi svoje kreativne nagovještaje u četiri sličice razvrstane

po bojama. Prema njima sastavljaju priču koju nakon dogovorenog vremena (5–10 minuta) pripovijedaju ostalima.

Prva grupa traži sličice koje predstavljaju binom poznatih bajki (npr. Ružno pače i Crvenkapica). Druga grupa pronalazi sličice, raspoređuje ih po svome i sastavlja priču. Treća grupa traži sličice koje, uz slične predmete, uključuju i tzv. uljeze (npr. interpunkcijske znakove i žličicu). Kao didaktičku poticaj, umjesto sličica mogu se koristiti i betonski objekti označeni pripadnošću (naljepnicom u boji, vrpcom i slično), koji se uključe u naraciju nastale priče kao vizualno pojačanje ili scenski element.

Budući da u aktivnosti sudjeluje više grupa učenika, ima smisla osigurati dovoljno vremena za osmišljavanje i pripovijedanje priča.

Naslov – krov bajki

Učenici su podijeljeni u skupine po tri ili četiri člana. Sve grupe dobivaju set od šest sličica koje predstavljaju ključne elemente sadržaja iz nepoznate bajke. Recite im naslov bajke (npr. O vuku koji je tražio bajku*), zatim ih zamolite da to uzmu u obzir pri osmišljavanju priče.

Nakon što grupe učenika ispričaju svoje priče, pročitajte im izvornu autorsku bajku istoga naslova. Učenici uspoređuju izvorni tekst sa svojim, tražeći sličnosti i razlike na sadržajnoj i strukturnoj razini.

Izvornu bajku mogu nastaviti ili osmisliti novi završetak. Učenici raspodjeljuju uloge i izvode završnu scenu.

*Mojiceja Podgoršek: O volku, ki je iskal pravljico. Ljubljana: Viharnik, 2005.

Neka priča počne!

U četvrti, u Smetlarskoj ulici 7, znatiželjna susjeda pozvonila je na vrata gospodina Četkice. Nigdje ni glasa. Ništa. Jao! Vrata stana su odškrinuta ...

Učenici sjede u krugu. Učenicima dajem upute za pripovijedanje priče, koja počinje *odmah* nakon što im izgovorim uvodnu, odnosno početnu rečenicu. Prvi pripovijeda učenik kojemu predam klupko vune. On prima početni kraj klupka i tijekom pripovijedanja ga postupno odmotava. Priča i namotava vunu u novo klupko sve dok se boja ne promijeni. Zatim predaje klupko školskom kolegi po vlastitom izboru. On nastavlja stvarati priču; kad se boja vune ponovno promijeni, predaje klupko sljedećem učeniku u krugu. Pripovijedanje traje dok se sva odmotana vuna ne namota u novo klupko.

Polazna točka pripovijedanja može biti umjetnički ili neumjetnički tekst.

Slikovnice bez teksta

Učenici koji sjede u krugu najprije pažljivo pogledaju sve ilustracije u slikovnici bez teksta. Obraćaju pozornost na poruku boja, svjetla, sjena, linija, oblika, struktura i kompozicija, iz kojih razaznaju mjesto i vrijeme događaja i raspoloženja osoba. Prepoznaju glavni događaj i razumiju radnju povezanu s glavnim likom. [2]

Listaju slikovnicu i pripovijedaju priču prema ilustracijama na pojedinim stranicama. Priče ne pripremaju unaprijed, već se tematski nadovezuju na svoje vršnjace. (slika 1).

Slika 1: Slikovnice bez teksta (lijevo); Naslov – krov bajki (desno)
(Izvor: privatni arhiv Katje Šuštar)

4. ZAKLJUČAK

Kreativno pripovijedanje nije moguće usvojiti klasičnim pristupom nastave; ono se razvija postupno, kroz aktivan proces slušanja i stvaranja različitih tekstova. Dijete prvi put susreće pripovijedanje u kućnom okruženju, koje mu pruža prve podražaje, pri čemu je posebno važno zajedničko čitanje roditelja i djece. To značajno utječe na razvoj djetetova govora, sposobnost pripovijedanja i kasnije vještine čitanja, a posljedično i na školski uspjeh. [2, 4]

Poticanjem pripovijedanja želimo razvijati i nadograđivati osobne potencijale, samopouzdanje, znanja, vještine i sposobnosti učenika u školi. Odabirom didaktičkih poticaja prilagođenih interesima, potrebama i željama učenika, stvaramo okolnosti u kojima mogu samostalno i kreativno komunicirati s različitim sadržajima, ali i s drugim sudionicima narativnog događaja. Na taj način oblikuju pozitivan stav prema pripovijedanju, prihvaćajući ga kao kvalitetan način provođenja slobodnog vremena te kao važan alat za uspješno suočavanje s izazovima učenja i društvenim zahtjevima.

5. LITERATURA

- [1] Baloh, B. (2019). Umetnost pripovedovanja otrok v zgodnjem otroštvu. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- [2] Baloh, B., Kobal, S. (2022). Povej mi zgodbo: strokovna monografija s podpornimi strategijami za ustvarjalno pripovedovanje. Trst: ZTT-EST.
- [3] Marjanovič Umek, L., Fekonja, U. (2019). Zgodbe otrok: razvoj in spodbujanje pripovedovanja. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- [4] Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Hacin Beyazoglu, K. (2022). Skupno branje odraslih in otrok: otrokov vstop v svet domišljije, čustev, besed in zgodb. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [5] Marjanovič Umek, L., Kranjc, S., Fekonja, U. (2006). Otroški govor: razvoj in učenje. Domžale: Izolit.
- [6] Rodari, G. (1977). Srečanje z domišljijo. Ljubljana: Mladinska knjiga.